

Шуліка Л. В. Наукова лабораторія як платформа для успішних інновацій у сучасній філологічній освіті (З досвіду роботи регіональної наукової лабораторії “Мовна палітра Луганщини”) / Л. В. Шуліка // Освіта на Луганщині. – Сєверодонецьк, 2015. – № 2. – С. 44–48

Шуліка Л.В.

***НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ УСПІШНИХ
ІННОВАЦІЙ У СУЧАСНІЙ ФІЛОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ ЛАБОРАТОРІЇ
“МОВНА ПАЛІТРА ЛУГАНЩИНИ”)***

Автор статті ділиться досвідом створення наукової лабораторії філологічного спрямування в умовах педагогічного коледжу та розкриває основні напрямки її діяльності щодо вивчення ефективності використання нових інформаційних технологій на заняттях з філології та у позанавчальний час. У статті надано конкретні поради щодо поєднання проектної технології та можливостей медіапростору.

Ключові слова: наукова лабораторія, інноваційна діяльність, проектна технологія, медіапростір.

Сучасна система вищої освіти в Україні спрямована на забезпечення країни фахівцями, які уміло поєднують теоретичні знання з практичними навичками, зорієнтовані на постійний пошук оптимальних ефективних шляхів вдосконалення своїх фахових методів та прийомів, узагальнюють набутий досвід на основі його ґрунтовного наукового вивчення. В таких умовах особливої актуальності набирає формування системи науково-дослідної діяльності у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, що дає змогу організувати наукову й навчально-дослідницьку діяльність студентів та учнів якомога раніше, підготувати їх до наступних ланок освіти. Великої ролі набуває інтеграція практичної діяльності й наукового

обґрунтування її теоретичних засад, розширення та збереження передового фахового досвіду.

Основними шляхами реформування вищої школи нині є органічна інтеграція освіти і науки, активне використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, новітніх теоретичних розробок і здобутків педагогів-новаторів, відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах диференціації та інтеграції. “Підготовка вчителя-дослідника можлива при дотриманні умов його творчого розвитку, індивідуалізації та естетизації процесу навчання у вищому навчальному закладі. Зазначені умови дозволять майбутньому спеціалісту пройти кілька рівнів у своєму професійному становленні: від педагогічної умілості, пошуку ефективних і раціональних методів навчання і виховання до наукового пошуку: пізнавальних, дослідницьких умінь, високого рівня професійної культури” [6, с. 105].

Одним із важливих напрямів української освіти є гуманітарний, що забезпечує духовний розвиток сучасного молодого покоління. “Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу” [4, с. 1]. Серед навчальних дисциплін гуманітарного циклу особливе значення мають філологічні дисципліни, які формують підвалини національного виховання, усвідомлення молодою людиною себе й своєї нації в світовому контексті, розуміння “малої батьківщини” як частини Батьківщини “великої”. Вивчення особливостей рідної мови та літератури – один із основних засобів формування загальної культури людини, її моральних орієнтацій і цінностей. Разом з тим

дослідження особливостей етнолінгвістики та літературного краєзнавства сприяє визначенню наукового потенціалу молоді, формуванню, вивченню й узагальненню інноваційних процесів при вивченні філологічних дисциплін у сучасній школі.

В таких умовах надзвичайно актуальним є створення й успішна діяльність науково-дослідницького осередку з вивчення філологічних особливостей Луганщини на базі вищого навчального закладу під керівництвом викладачів та науковців-філологів. Саме такі завдання виконує навчально-наукова лабораторія. “Для створення школи, – писав А. А. Богомолець, – необхідний перш за все видатний учений, що має нову ідею узагальнювального синтетичного значення. Проте це ще мало... необхідні співробітники. Коли вони заражаються ентузіазмом свого керівника, робляться його учнями і впродовж багатьох років працюють над різними питаннями проблеми, висунутої керівником, то школа поступово формується в процесі роботи над цією проблемою, в процесі оформлення цих робіт в єдине, гармонійне нове учення” [1, с. 302]. Звичайно, лабораторія в умовах навчального закладу не буде претендувати на подальшу розробку засад наукової школи, але в цілому будь-яка лабораторія не може існувати на інших вимогах.

Лабораторія – складна форма організації науково-дослідної роботи, передбачає комплексний підхід, здатна забезпечити виховання наукової культури особистості з максимально можливою індивідуалізацією, а разом з тим надає досвіду колективної роботи при вирішенні проблеми. Саме лабораторія створює середовище, яке сприяє формуванню й розвитку у студентів широкого спектру науково-дослідницьких умінь, навичок партнерської діяльності, залучення до активної самостійної пошукової роботи на основі власної мотивації, а також створення конкретного наукового продукту, який би забезпечував підвищення якісного рівня професійної освіти регіону та України. Робота лабораторій заснована на постійній інтеграції наукової й методичної діяльності для досягнення

максимально конкретного прикладного результату з відповідним теоретичним науковим обґрунтуванням. Діяльність науково-дослідних лабораторій як складових такої системи сприяє реалізації педагогіки співробітництва, формуванню навичок наукової роботи, розвитку особистості та індивідуальності студентів, опануванню ними нових способів саморегуляції власної діяльності. У реальній педагогічній діяльності, як показує досвід, такі вчителі-дослідники компетентно вирішують освітні завдання, активно залучають учнівську молодь до проведення наукових досліджень.

Актуальність створення науково-дослідницької лабораторії філологічного спрямування обумовлюється такими чинниками:

- згасання інтересу учнів старшої школи та студентів ВНЗ до вивчення проблем рідної мови й літератури;
- важливість підвищення рівня загальної культури та моралі в сучасному українському суспільстві;
- необхідність збирання, узагальнення й з'ясування ефективності нових інноваційних методів та прийомів вивчення філологічних дисциплін;
- потреба у ґрунтовному засвоєнні дітьми та молоддю мовного багатства народів України й світу в їх особливостях та взаємозв'язках;
- відсутність наукового підходу до вивчення літературного краєзнавства при викладанні курсу «Українська література»;
- необхідність виявлення тй підтримки науково та творчо обдарованої молоді з метою формування майбутнього наукового потенціалу;
- стрімкий розвиток сучасних комп'ютерних технологій і нові можливості формування мотивації молодшої людини до вивчення філологічних проблем рідного регіону;
- потреба формування у молодого покоління активної громадянської позиції.

Науково-дослідна лабораторія здійснює пошукову, експериментальну, консультаційну діяльність на основі поєднання освітньо-виховного процесу

з науковим дослідженням, обов'язково планованим (проектованим), керованим і контрольованим. Лабораторія сприяє формуванню й утвердженню особистісно зорієнтованої розвивальної педагогіки, формує за допомогою нових освітніх технологій новий тип масової практики й одночасно може бути експериментальним майданчиком для підготовки педагогів-дослідників, учителів-експериментаторів.

Таким чином, діяльність лабораторії повинна бути спрямована на підготовку вчителя-дослідника нового типу мислення, якому притаманний високий динамізм, для якого головним є культ пошуку пізнання, а не лише культ знань. А викладач в нз має стати генератором нових ідей, вихователем нових поколінь учених.

Нині діяльність лабораторій у в нз чи навіть середній школі може бути успішною, конкурентоспроможною, оскільки сучасний медіа-простір надає можливості для того, щоб досягти високого рівня змісту наукової роботи студента чи учня: доступ до віртуальних бібліотек академічного рівня, використання віртуальних платформ для проведення телекомунікаційних соціальних досліджень широкого спектру, якісні мультимедійні можливості для їх подання та оприлюднення.

Саме такі завдання виконує Регіональна наукова лабораторія “Мовна палітра Луганщини”, що працює в Лисичанському педагогічному коледжі з 2012 року. Метою створення лабораторії стало забезпечення умов для вивчення особливостей етнолінгвістики й літературного краєзнавства Луганщини, вивчення та узагальнення інноваційних процесів при викладанні філологічних дисциплін у сучасній школі.

Система науково-дослідної роботи лабораторії спрямована на формування особистості фахівця, який зможе ефективно використовувати набуті у вищій школі проєктувальні (уміння планувати будь-який вид роботи), адаптаційні (уміння застосувати даний план у конкретних навчальних умовах), організаційні, мотиваційні, комунікативні, пізнавальні уміння в своїй професійній діяльності.

Саме за таких умов однією з найуспішніших технологій у межах діяльності лабораторії стало використання методу проектів. Цей метод найбільш пристосований до виконання основних завдань лабораторії, оскільки передбачає високий рівень інтеграційних можливостей, пошуковий та експериментальний компоненти, прикладний характер пропонованих результатів. Застосування таких технологій не є чимось особливо новим для педагогіки. Ще американський філософ Джон Дьюї у першій половині 20 сторіччя запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в пропонованих знаннях [2, с. 271]. “Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів під керівництвом російського педагога С.Т. Шацького в 1905 р. ... У США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах і багатьох інших країнах ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж. Дьюї, його метод проектів знайшли широкого поширення і набули великої популярності внаслідок раціонального поєднання теоретичних знань і їх практичного застосування для розв'язування конкретних проблем дійсності в спільній діяльності учнів”, – пише Н. П. Дементієвська [3, с. 12].

Відповідно до загального зацікавлення сучасних педагогів та науковців методом проектів з навчальною та позанавчальною метою пропонуються різні класифікації таких проектних робіт [5, с. 5]. Проте особливо цікавими можуть стати дослідження в галузі літературного краєзнавства та вивчення історії мовного середовища рідного краю. Так, результативними стали студентські навчально-наукові проекти “Формула таланту” (до ювілею В.Сосюри), “Мова і нація” (проблема білінгвізму у м. Лисичанську). Такі проекти розвивають дослідницькі уміння студентів, викликають глибоку навчальну мотивацію, дають стійкі наукові та освітні результати, виховують фахівця, який прагне до постійного пошуку, активної життєвої позиції, вдумливого й готового до самостійного мислення на основі вивіренних експериментальним шляхом досягнень. У наш час, коли саме на території

Донбасу як альтернативний погляд на історію пропонується українофобія, а Інтернет рясніє так званими доказами причетності нашої території до “руського миру”, дослідження повинні скеровувати студентів до отримання власної правдивої інформації, яка вже не зможе бути спростована, оскільки вона перевірена самим молодим поколінням. Особливо цінним стає виховання молодого покоління, здатного до аналітичного погляду на будь-яку пропоновану інформацію.

Так при проведенні навчально-наукового проекту з української літератури “Формула таланту” студенти не лише знайшли додаткову інформацію про свого земляка В.Сосюру, а й місце, де стояла хата-хворостянка сім’ї Сосюр, опрацювали документи, пов’язані з їх проживанням у м. Лисичанську через роботу в архівах міста та області, вивчили матеріали музею В.Сосюри, знайшли й опитали мешканців вулиці Кафтанова (Донецької), де проживала родина Сосюр. Разом з тим з’ясували, що ще 1821 року сім’я Сосюр була записана у реєстрі «малоросами», тобто українцями, а не росіянами. Проект “Формула таланту” передбачав спілкування не лише з мешканцями рідного В.Сосюри міста Лисичанська, а й з сином поета – Володимиром Сосюрою-молодшим.

Актуальним і навіть болючим є в нашому регіоні питання двомовності. Мовний позанавчальний проект “Мова і нація” поставив перед виконавцями широке коло дослідницьких завдань: відвідати музей Б.Грінченка (тоді ще це було можливим), вивчити документальну базу щодо запровадження мовної політики в м. Лисичанську, з’ясувати, як ставляться до питання мови мешканці міста шляхом проведення відеоінтерв’ювання тощо. В ході проекту студенти спілкувались також з італійською діаспорою, зокрема, з українською журналісткою Маріанною Сороневич, провели відкрите он-лайн інтерв’ю з українським студентом в Італії М. Думінським і мали змогу порівняти ставлення до рідної мови в різних куточках України та за її межами.

Як бачимо, під час планування проекту слід передбачати активні форми дослідження – робота в музеях та архівах, проведення опитування в соціальних мережах, створення відеоматеріалів тощо. Такі види діяльності зацікавлюють студентів, виробляють у них активну життєву позицію, дають відчуття власної значущості та можливості внести зміни в суспільні процеси, ефективно виконують соціально-гуманітарну місію щодо виховання майбутнього педагога – свідомого громадянина, творчу людину, яка володіє спектром найсучасніших методів дослідження.

Проекти “Формула таланту”, “Собори душ” (виконаний до дня народження О. Гончара) стали переможцями Всеукраїнського конкурсу “Успішний проект” різних років. Визнання отримав і проект з української літератури, виконаний до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка, «200 років тернового шляху» – керівник проекту, викладач Шуліка Л.В., стала призером Всеукраїнського конкурсу “Вчитель-новатор-2015”.

Вимоги сьогодення до професійної компетенції фахівця зумовили, як бачимо, збагачення функцій науково-дослідної лабораторії інформаційно-технологічною. Внаслідок чого розширюється географія учасників лабораторії та розповсюдження її результатів діяльності офлайн чи онлайн.

Регіональний характер діяльності лабораторії дозволяє залучити до перших кроків у науковій, пошуковій, дослідницькій діяльності учнів старшої школи та їх вчителів, що прагнуть розвитку, самовдосконалення, ширшого самовираження. Уже не один рік вчителі Луганщини демонструють свої результати щодо залучення учнів до вивчення літературного краєзнавства та використання медіа-ресурсів для їх представлення, працюючи в межах лабораторії. Успішним став досвід роботи вчителя української мови та літератури Муратівської ЗОШ Бутенко С.С., яка разом з учнями створила мультимедійний навчальний посібник, що представив творчість її односельця, поета – Руденка Ф.М.

Цікавий досвід співпраці вчителя та учениці представлений 2015 року в межах Регіонального творчого конкурсу “Солов’їні далі”: робота, надіслана

на конкурс пошукових робіт вчителем НВК “Преображенська ЗОШ І - ІІ ступенів” Сватівського району Луганської області Пушишиною Т.М. та виконана ученицею 8 класу Ляшовою М. “Золота нива мого життя. Життя і творчість Леоніда Верцуна”, стала переможцем. Мультимедійні посібники, створені вчителями й учнями шкіл Луганщини, цінні збереженням зникаючої інформації про життя та творчість наших не дуже відомих, але не менш від того талановитих творців.

Умова безперервності та наступності творчої і наукової роботи дозволяє якомога раніше виявити обдарованих учнів шкіл області, регіону, розкрити їх творчий і науковий потенціал, представити його широкому загалу Луганщини.

Формування науково здібної, творчо обдарованої національної молоді еліти є одним із головних завдань для вчнз Луганщини сьогодення. Одним із засобів виконання цього завдання є ініціація керівниками лабораторії проведення щорічного Регіонального творчого конкурсу “Солов’їні далі” з метою вшанування пам’яті В.Сосюри. Вже п’ятий рік студентська та учнівська молодь Луганщини представляє свої творчі досягнення на конкурсі й має можливість познайомитись ближче з представниками письменництва нашого регіону. Цього року в конкурсі взяли участь 111 учасників із різних куточків Луганщини. Вже третій рік поспіль журі конкурсу очолює Г.А. Гайворонська – член національної спілки письменників України, відома письменниця. Кожного року спілкування з поетесою приносить учасникам конкурсу та лабораторії не лише масу вражень, а й дозволяє читати її твори, щойно вони бачать світ. У різні роки до проведення конкурсу залучені також поети Луганщини Алексєєнко А.А., Руденко Ф.М., Балаба О.М., Проневич А.Ф. Об’єднання студентів, учнів шкіл, вчителів та викладачів коледжу, місцевих письменників – це та потужна платформа, що дає можливість сучасній молоді відчувати потребу в розвитку свого обдарування, розуміти та любити літературну творчість.

Наукові завдання лабораторії мають полягати в тому, щоб навчити учасників успішно використовувати різні технології для визначення оптимального шляху дослідження, його опрацювання та досягнення якісного, достовірного, обґрунтованого результату. З цією метою уже декілька років керівниками студій вивчаються та застосовуються медіа-можливості щодо забезпечення запитів сучасної фахової та загальної освіти. Створення інформаційного простору за допомогою мультимедійних, хмарних веб-технологій дозволяє розширити межі досліджень, використати широкий арсенал засобів для їх представлення та популяризації серед світової спільноти. Використання блогосфери, засобів програми “Intel. Навчання для майбутнього”, освітніх технологій корпорацій Microsoft та Google забезпечують такі вимоги. Керівники студій лабораторії “Мовна палітра Луганщини” Шуліка Л.В. та Тарарива Л.Ю. стали призерами Всеукраїнського конкурсу “Вчитель-новатор-2015” й учасниками Всеукраїнського форуму “Вчитель-новатор”, де отримали нові знання про засоби Microsoft-365, ресурси Padlet та Microsoft one Note, інструменти для створення інфографіки та інші досі маловідомі або невідомі вчительському загалу програми.

Інноваційний характер позанавчальної наукової діяльності в межах лабораторії “Мовна палітра Луганщини” для викладачів ВНЗ та вчителів шкіл, студентів, учнів забезпечує її організація у вигляді різноманітних квестів, вебінарів, форумів, тьюторіалів, тренінгів, майстер-класів з актуальних питань інноватики в галузі філології з обов’язковою опорою на представлений досвід та його прикладний компонент.

Отже, отримання якісних навичок дослідницької діяльності сьогодні – не лише умова навчання, освіти, це умова сучасного життя. А робота в наукових лабораторіях – важливий крок до повноцінної науково-дослідної роботи й цінний досвід для подальшої наукової і практичної діяльності студентів, учнів, викладачів та вчителів Луганщини.

Література:

1. Бутинець Ф. Ф. Наукова школа: її ознаки та умови формування / Ф. Бутинець [Електронний ресурс] // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2011. – Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/75/11758-naukova-shkola-%D1%97%D1%97-oznaki-ta-umovi-formuvannya.html>
2. Дементієвська Н. П. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів / Н. Дементієвська, Н. Морзе // Інформаційні технології і засоби навчання : Зб. наук. праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. –К. : Атіка, 2005. – 272 с.
3. Дементієвська Н. П. Телекомунікаційні проекти. Стан та перспективи / Н. Дементієвська, Н. Морзе // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 1999. – №4. – С.12–19.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>
5. Косогорова О. О. Метод проектів / О. Косогорова . – Х. : Ранок, 2010. – 144 с.
6. П'ятницька-Позднякова І. С. Науково-педагогічні дослідження в системі вищої школи / І. П'ятницька-Позднякова [Електронний ресурс] // Педагогічні науки. – Миколаївський державний університет. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/20-7-20.pdf>